

Boris Vian

Scrieri pornografice

Boris Vian

Scrieri pornografice

precedate de

Utilitatea unei literaturi erotice

Traducere din limba franceză și note
de Luiza Vasiliu

I

Utilitatea unei literaturi erotice¹

¹ Anunțată sub titlul „Necesitatea unui erotism literar”, conferința a fost ținută pe 14 iunie 1948, la Clubul Saint-James din Paris.

Înainte de a începe această conferință, îmi voi cere scuze mai întâi că trebuie să-mi citesc notițele, dar, fără această precauție castă, aş putea să pierd de mai multe ori firul discursului, iar natura subiectului ar risca să mă antreneze în considerații ce pot deveni inadecvate în raport cu decența acestui loc. De aceea, voi sta cuminte și voi urmări ceea ce e scris, sperând în același timp să nu vă plictisesc prea tare; căci, deși totul e scris dinainte, această conferință nu e ceea ce numim de obicei o conferință „serioasă” ... E vina mea, sunt un ticălos și nu respect nimic, nici măcar subiectele

cele mai respectabile, cum e acesta...
Țin totuși să vă spun că, atunci când
voi cita anumiți autori, va fi vorba de
autori reali, încă netraduși din ameri-
cană, și că referințele mele vor fi exacte.
Intenționez, desigur, să apelez în trea-
căt la unele lucrări care au legătură cu
acest subiect, chiar dacă vi le voi citi în
latină ca să vă scot din sărite...

Ei bine, mai întâi ar trebui să mă străduiesc să definesc literatura erotică, limitele de aplicare ale acestui termen generic și ceea ce desemnează el. Un proiect atât de pretențios nu poate decât să eșueze din fașă: și asta pentru că n-am fi în stare să spunem *a priori* de ce o operă literară este erotică și alta nu; și ne-am împiedica din start de monștri cum ar fi *Justine* a lui Sade sau *Cele o sută douăzeci de zile ale Sodomei*, pe care nu am ști unde să le încadrăm. Bineînțeles, în ceea ce-l privește pe Sade, nu pot fi total de acord cu concluziile doamnei Claude-Edmonde

Magny², care, într-un articol intitulat „Sade, martir al ateismului”, ne împărtășește ideile sale cu o nepăsare fermecătoare... dar mai bine să-i dau cuvântul lui Claude-Edmonde:

„Nu că anumite scene din *Nefericirile virtuții* nu ar avea asupra imaginației o putere sugestivă de netăgăduit, însă adevărata semnificație și importanța operei sunt cu totul altele. Scenele cele mai scabroase din Sade nu au sens și nu contează decât prin metafizica ce le subîntinde.”

Doamna Claude-Edmonde Magny are, desigur, dreptate... însă, pentru a stabili fundamentele metafizicii sale, filosoful Heidegger, a cărui lectură are și ea o putere sugestivă de netăgăduit asupra imaginației, nu a simțit deloc

² Claude-Edmonde Magny, pseudonimul lui Edmonde Vinel (1913-1966), eseistă, cunoscută mai ales pentru articolele sale despre Huxley, Bataille, Sartre, Joyce, Malraux etc., publicate în presa literară a vremii.

nevoia să apeleze la vocabularul folosit de Sade, nici să închipuie diverse situații care să-i implice pe eroii săi; cu toate astea, metafizica lui se susține perfect. Când dna Edmonde Magny adaugă „cei patru călugări³ din *Nefericiri* sunt niște filosofi în acțiune”, suntem tentați să-i răspundem că acțiunea, complexă și pitorească, de altfel, despre care este vorba, pare mai importantă pentru autor decât filosofia... dar nu e mai puțin adevărat că acțiunea este descrisă într-un mod atât de jalnic, încât, de fapt, de-abia dacă mai rămâne ceva din capacitatea ei de sugestie; după părerea mea, operele lui Sade merită la limită numele de literatură. Nu pot decât să repet aici ceea ce a spus Jean Paulhan⁴, rezumându-l puțin:

³ În original, *Récollets*, călugări aparținând ordinului franciscan; numele lor vine din lat. *recollecti* – „cei reculeși”.

⁴ Jean Paulhan (1884-1968), scriitor, critic și editor, director al *Nouvelle Revue Française* (NRF) între 1925 și 1940, respectiv 1953 și 1968.

„Dar lui Sade, cu ghețarii lui, cu prăpăstiile, cu ale sale castele înspăimântătoare, cu... insistența, repetițiile și platitudinile sale îngrozitoare, cu spiritul său sistematic și raționamentele complicate desfășurate și împinse la nesfârșit, cu această urmărire încăpățanată, dar realizată printr-o analiză exhaustivă, a unei acțiuni ieșite din comun... cu straniul dispreț față de artificiile literare... lui Sade nu-i pasă de analiză și alegere, de imagini și de lovituri de teatru, de eleganță și de amplificări. El nici nu distinge, nici nu separă... Se repetă și se reia fără încetare.” Dacă există literatură la Sade, atunci ea e proastă și aș îndrăzni deci să spun că interzicerea lui Sade prin lege nu ar putea să se justifice decât în numele literaturii. Și astfel am ajuns în punctul pe care îl semnalam mai devreme. Nu putem încadra operele lui Sade la „literatură erotică” pentru că nu le putem încadra la „literatură”; în ceea ce mă

privește, aș fi tentat să le așez la rubrica de filosofie erotică, lucru care ne-ar aduce de unde-am plecat: cum să definim literatura erotică?

Există, bineînțeles, o soluție foarte simplă: și anume să ne limităm la etimologie; dar astfel ar ajunge să țină de literatura erotică orice operă care are drept subiect iubirea. Doar operele de ficțiune pură merită acest titlu sau operele de erudiție pură, cum este excelentul *Manual de erotologie clasică* al lui Forberg⁵, trebuie să aparțină și ele aceleiași categorii? – iată o nouă întrebare. Prin asta, n-am făcut decât să deplasăm problema; căci o altă definiție, teleologică de această dată, a literaturii erotice, prin care vom măsura calitatea

⁵ Friedrich Karl Forberg (1770-1848), filosof și filolog german, conservator al bibliotecii aulice din Coburg, unde a scos la iveală, printre altele, manuscrisul *Hermaphroditus*, interzis în timpul Renașterii din pricina caracterului său erotic.

literaturii în funcție de acțiunea pe care o va avea asupra imaginației și a simțurilor noastre, va fi astfel contrazisă de cea dintâi: nu vom putea păstra în clasificarea noastră nici cartea lui Forberg (doar citatele pe care le dă ar merita să rămână), nici *Istoria iubirii grecești* de Meier, a cărei lectură, observa comentatorul, „e mai degrabă austeră, dat fiind punctul de vedere foarte general pe care și l-a asumat autorul”. Iar dacă păstrăm sensul etimologic, ce poate fi mai erotic decât aceste două volume, dintre care unul inventariază minuțios toate posibilitățile fizice, iar celălalt tratează cu o infinită știință și erudiție subiectul iubirii care nu îndrăznește să-și spună pe nume. Astfel, din punct de vedere etimologic, avem aici două exemple perfecte; iar din punctul de vedere al finalității, care confundă în general literatura erotică și literatura excitantă, nu mai avem nimic: ce să facem atunci? Să adoptăm o definiție

convențională sau să ne hotărâm și să spunem adevărul despre literatura erotică? Adevărul există... dar nu cred că a venit încă momentul să vi-l dezvălui. Așteptând să fie dat în vileag, misterul va deveni astfel și mai valoros.

Prin urmare, să reluăm, pentru a treia oară, cele două cuvinte-cheie ale acestei conferințe: „literatură”, „erotism”, și să încercăm o manevră ocolitoare pentru a ajunge în miezul problemei; de altfel, această manevră cere o repetiție și o diversificare a eforturilor pentru a rămâne în tradiția sănătoasă a fenomenelor descrise.

De data asta, să *presupunem* că problema e deja rezolvată, așa cum fac matematicienii; e o metodă care ar fi, atenție, cu totul dezamăgitoare în dragoste, dar datorită căreia, din moment ce am decis să rămânem în plan teoretic, putem ajunge la un rezultat, cu puțin noroc și cu multă rea-credință.

Ne aflăm deci în fața unei opere erotice. În fața unui roman, să spunem și să presupunem că e scris într-un stil acceptabil.

Care e intenția oricărui autor de romane?

Să distreze publicul? Poate.

Să-i stârneasă interesul?

Să câștige bani?

Poate. Dar pentru asta nu există decât o modalitate: să stârneasă interesul publicului.

Să devină celebru? Să ajungă nemuritor? Să-și facă un nume? Mereu aceeași problemă, fie că le stârnești interesul oamenilor acum sau peste o sută de ani, tot trebuie să-l stârnești...

Să fie primit în Academie? Să poarte haina verde⁶? Nu... Asta nu prea are de-a face cu literatura; îl scot din discuție

⁶ Celebra „haină verde” este îmbrăcată de membrii Academiei Franceze în timpul ședințelor festive.

pe domnul Émile Henriot⁷, pentru că-mi place de el.

S-o spunem pe șleau. Scriem pentru noi înșine, firește; dar scriem mai ales pentru a realiza o aservire temporară a cititorului, la care acesta consimte din clipa în care a deschis cartea; și e de datoria autorului să fie dusă la bun sfârșit prin intermediul artei sale.

Evident, mijloacele diferă. E motivul pentru care facem de obicei distincția între literatura bună și cea proastă...

Și-apoi, cititorii variază și ei. De aceea există mult mai multă literatură proastă decât bună.

Această aservire a cititorului nu e o formă de dictatură, pentru simplul fapt că opoziția e liberă. De altfel, rolul scriitorului e destul de ingrat: cititorul poate oricând să închidă cartea și s-o arunce la coș, dar scriitorul nu i-o poate

⁷ Émile Henriot (1889-1961), poet, romancier, eseist și critic literar, ales membru al Academiei în 1946.

plăti cu aceeași monedă. Scriitorul se află în poziția unui om mut cu picioarele și mâinile legate, care ar pune în funcțiune un fonograf împingând manivela cu nasul (sunteți liberi să vă închipuiți situații și mai corneliene de-atât; niciuna nu va fi exactă, căci, în realitate, scriitorul se află în poziția de scriitor, iar cititorul, în cea de cititor; e tot ce-ar trebui să spunem despre asta; dar nu se poate să nu complicăm puțin lucrurile, lucru fără de care conferințele n-ar mai avea niciun motiv să existe). Totuși, scriitorul va încerca și trebuie să încerce să-și capteze cititorul prin mijloace proprii; iar unul dintre cele mai eficace mijloace este, fără îndoială, acela de a produce asupra lui o impresie fizică, de a-l face să simtă o emoție de ordin fizic; căci, evident, atunci când ești implicat fizic într-o lectură, te detașezi cu mai mare greutate decât dacă e vorba de o speculație pur imaterială, la care nu participi decât în

mod neatent, folosindu-ți creierul la minimum.

Nici n-are rost să mai adaug că trebuie să-ți dai silința ca să meriți titlul de scriitor activ, să pui la bătaie efecte cât mai variate, agreabile ori dezagreabile, care să-l facă pe cititor să râdă, să-l facă să plângă, să-l îngrijoreze, să-l excite, însă întotdeauna din punct de vedere material – înțeleg prin asta că emoția trebuie să aibă rezultate măsurabile și că, dacă, de exemplu, plângem, trebuie să vărsăm lacrimi adevărate. E absolut dezamăgitor dacă ai încerca să provoci un anumit tip de emoții negative: atunci când încerci în mod special să cufunzi nefericita victimă într-o stare de stânjeneală, te expui la pericolul de o vedea închizând cartea la pagina 50, cuprinsă fiind de o criză de nebunie. Sigur, nu spun că senzațiile cele mai violente și pozitive sunt neapărat cele mai interesante; și, de altfel, cele mai violente pentru unii nu ar